

dologba fogni, ehhez nincs elég ereje és bátorsága, — mondjuk, nincs kegyelmi „készlete“; de kezdje csak el „gyűjteni“ a kegyelmet, hűségesen elvégezvén azokat az apróságokat, amelyeket maga elé tűzött,

és meglátja: eljön a nap, amikor nem várja, hogy a „protektorok“ tegyék magukévá ügyét, hanem önmaga veszi kezébe, mert érezni fogja, hogy ott van a legjobb kézben. Isten segítse hozzá! F.

N A P L Ó

NEWTON ÉS A KERESZTHALÁL ÉVE. Az evangéliumból tudjuk, hogy Krisztus kínszenvedése a zsidók húsvétja előtti pénteken volt, de hogy melyik esztendőben, arról az evangélium nem beszél. Talán nem lesz érdektelen, ha ismertetjük, hogy Newton, a világhírű fizikus hogyan próbálta megállapítani a kereszthalál évét. Newton ugyanis nemcsak örökértékű fizikai és matematikai műveket írt, hanem a teológiával is foglalkozott és *Observationes ad Danielis profetae Vaticinia* című nagyobb munkájának XI. fejezetében Krisztus szenvedésének időpontját is igyekszik megállapítani.

„Mivel azoknak az időknek az ismerete — mondja, — amikor Krisztus született és szenvedett, az általa alapított vallásra nézve kevés jelentőséggel bír, az első keresztények nem sokat törődtek ezek megállapításával amint más ilyenféle dologgal sem. Akik ezeket először ülték meg ünnepélyesen, az év sarkalatos napjaihoz kapcsolták őket: így *Annunciatió*t március 25-én ünnepelték, amely napra a tavaszi napj egyenlőség esett a Julius Caesar által megjavított naptár szerint, Keresztelő Szent János ünnepét július 24-én, a nyári napforduló napján, Szent Mihály ünnepét szeptember 29-én, az őszi napj egyenlőségkor és végül Krisztus születését december 25-én, a téli napfordulókör. István vértanú, János apostol és az aprószentek ünnepét pedig az utóbbihoz lehetőleg közel. Mivel azonban az idő multával a téli napforduló december 24, 23, 22-re stb. esett, innen származott, hogy a következő századokban Krisztus születését december 24, 23 s végül december 20-ra tették, s úgy látszik, hogy ugyanebből az okból Tamás ünnepét december 21-re, Mátétét szeptember 21-re tették.“

Csillagászati okok határozták meg szerinte a többi ünnep idejét is. Így Pál megtérése január 25-re, Mátyás napja február 25-re, Márk április 25-re, Úrnapja (ez nem a mai Úrnap ünnepe volt) május 26-ra, Jakabé július 25-re, Bertalané augusztus 24-re, Simon és Júdásé október 28-ra került, amely napokon a Nap az állat övön végigvándorolva sorban a Vízöntő, Halak, Bika, Ikrek, Oroszlán, Szűz és Skorpió csillagképébe lépett. „Ezekből nyilvánvaló — mondja Newton — hogy ezeket az ünnepnapokat a keresztények első naptáraiban a matematikusok a maguk elgondolása szerint jelölték meg és semmi alapjuk sincs a hagyományban.“

Azokban az időkben nagyon előnyös is volt, hogy az ünnepnapok idejét csillagászatilag megfigyelhető jelenségek határozták meg. Nyomtatott naptárak nem voltak, a távoli országok között a kapcsolat nehézkesen ment, tehát egyszerűsítette a dolgot, hogy minden vidék az égről tudta leolvasni az ünnep idejét.

„Krisztus életének éveiről sem volt biztos hagyomány — folytatja Newton. — A keresztények közül ugyanis azoknak a véleménye szerint, akik először kezdték kereszthalált — mint például Alexandriai Kelemen, Origenes, Tertulianus, Julius Africanus, Lactantius, Jeromos, Ágoston, Sulpitius Severus, Prosper — Krisztus csak egy, legfeljebb két évig tanított nyilvánosan. Eusebius azonban János evangéliumában négy különböző húsvétot vesz észre, azért szerzője volt annak a véleménynek, amely szerint Krisztus három és fél évig tanított, s így Tiberius uralkodásának 19. évében halt meg.“

Newton szerint, ha Máté és János evangéliumát összevetjük, öt folytatódó húsvétot találunk Krisztus nyilvános működése alatt. Mivel az általános vélemény, amit Szent Lukács is megörökít az, hogy Krisztus megkereszteltetése Tiberius uralkodásának 15-ik évében történt, az első húsvét a keresztelkedés után Tiberius 16. évében volt, tehát az ötödik, a szenvedés és feltámadás húsvétja Tiberius uralkodásának 20. évére, vagyis Kr. u. 34. évre esett.

Ezt a véleményt Newton csillagászati és történelmi adatokkal erősíti meg. „Elfogadom — mondja Newton — hogy Krisztus Nisan hónap 14-én, pénteken szenvedett kereszthalált, a következő nap volt húsvét nagy napja, és az ezután való napon támadott fel Krisztus. Nisan hónap 14. napja pedig mindig a tavaszi napéjegyenlőség után következő holdtölte-re esett.“ A csillagászati adatok szerint megállapítható Newton szerint, hogy Nisan 14. napja Kr. u. 31-ben március 28-ra, szerdára, 32-ben április 14-re, hétfőre, 33-ban április 3-ra, péntekre, 34-ben április 23-ra, péntekre, 35-ben április 13-ra, szerdára és 36-ban március 31-re, szombatra esett. A szenvedés napja péntek volt, így csak a Kr. u. 33. és 34. év jöhet szóba. De tudjuk az evangéliumból, hogy két évvel a szenvedés előtt húsvétkor a tanítványok kalászközből morzsolták ki a szemeket éhségükben. Ezért a szenvedés húsvétja nem lehetett a 33. évben, mert ezelőtt 2 évvel — 31-ben — Nisan 14-e március 28-ra esett, amikor még nem voltak érett kalászkövek. Marad tehát a szenvedés évének Krisztus 34-ik éve. Ez Newton okoskodása.

Ennek megfelel Pilátus szereplése is.

„Tiberius uralma idején — mondja Newton — Valerius Gratust tette meg Judea procuratorának, ennek utóda lett 11 év múlva Poncius Pilatus, aki 10 évig kormányozta ezt a provinciát. Ekkor Vitellius, Szíria újonnan kinevezett procuratora Pilátust tisztségétől megfosztotta és Rómába küldte.“ Ez Kr. u. 35. és 36. év húsvétja között történt. Ugyanis Vitellius még két ízben — tehát 36-ban és 37-ben — jött a történeti feljegyzések szerint húsvétkor Jeruzsálembe és a második húsvétkor, ami április 20-ra esett, itt értesült Tiberius haláláról, aki Kr. u. 37-ben március 16-án halt meg. Ezek szerint Pilátus 35. húsvétján volt utoljára Jeruzsálemben, s ha hozzávesszük a szenvedéskor uralkodó főpap nevét és hogy a szenvedés napja péntek volt, újra Kr. u. 34-re következethetünk Newton szerint, mint a kereszthalál évére.*

(*Holenda Barnabás*)

* Newton véleménye figyelemreméltó megnyilatkozása annak, hogyan törekedett a kiváló természettudós a tudomány adataival a kíváncsiságunkat kétségtelenül izgató kérdésnek a nyitjára jutni. A csillagászati adatok azonban nem nyújtanak biztos támpontot a kereszthalál idejének megállapításához, mert a hónap-kezdeteknek a holdváltozástól függő meg-

állapításánál a zsidók gyakorlatában ingadozások voltak. Ez a tény pedig feltétlenül bizonytalanságot jelent a kutató számára. A történeti adatok sem oszlatnak el minden bizonytalanságot, tehát a kérdés azoknak a figyelembe vételével sem oldható meg biztosan. Valószínűleg le kell mondanunk arról, hogy Krisztus Urunk halálának idejére vonatkozólag feltétlenül biztosat valaha is meg tudhassunk. Az összes rendelkezésre álló adatok figyelembevételével a kérdésre vonatkozólag a következőket mondhatjuk: Biztos, hogy Krisztus pénteken halt meg, de már vitatott, hogy ez a péntek Nisan 14. vagy 15. volt-e. Az első valószínűbb. A mai álláspont szerint az évek közül csak a Kr. u. 30 és 33 év jön szóba. Itt is az első a valószínűbb. 30-ban április 7, 33-ban április 3 volt péntek, Nisan 14.

LITURGIKUS KONGRESSZUS IRORSZÁGBAN. A múlt év folyamán rendezték meg a második ir liturgikus konferenciát a bencések glenstali kolostorában. Irország valamennyi egyházmegyéjéből megjelentek résztvevők, s a környék számos szerzetesrendje is elküldte képviselőjét. A kongresszus nem volt olyan nagyszabású, mint az angliai Szent Gergely társaság gyűlései, vagy az amerikai nemzeti liturgikus hét konferenciái, de mint szimptomatikus jelenség mindenestre figyelemreméltó. Tanúsítja, hogy a liturgikus mozgalom problémái mindenütt élénken foglalkoztatják az illetékes köröket.

A kongresszuson lelkipásztori kérdéseket vitattak meg teljes őszinteséggel, a papok saját helyi tapasztalataik alapján fejtették ki véleményüket az eredményes pasztorációról. — Hogyan válhat teljes lelki javára a vallás gyakorlása, a mise hallgatása a népek, mely oly buzgón él a szentségekkel? — Ennek a kérdésnek gyakorlati megoldásáról szóltak a kongresszusi felolvasások.

Donal Casey a „liturgikus prédikáció“-ról tartott előadást. Részletezte az egyházi szónok kötelességeit, és azt, hogy miként lehet a liturgikus ünnepek és időszakok szellemi tartalmát a hívek tömegében tudatosítani.

Dermot Mc. Ivor „Vasárnapi mise és a hívek“ c. felolvasásában a hívek részéről a misében való aktívabb részvételt követelt, ellentétben az oly gyakorta tapasztalható zárkózottsággal és részvétlenséggel. A papságtól több méltóságot, bensőségesebb magatartást kíván; felhívta a figyelmet arra, hogy Irországban mind a papság mind a hívek inkább szeretik a gyors, rövid miséket, a szent cselekményeket elsietik, az imákat elhaldarják. Maga az előadó e téren nem ajánlott gyökeres változtatást, csak az adott lehetőségek okos kihasználását.

A felvetett problémával kapcsolatosan elhangzottak javaslatok, hogy több nagymisét kellene tartani, és hogy mindenekelőtt a híveket ki kell oktadni a misszálé helyes használatára.

Ellenvetések is elhangzottak. Voltak, akik nem tulságosan lelkesedtek a nagymisék gyakrabbi tartásáért, azzal érvelve, hogy a nagymisét csak akkor értékeli, ha aránylag ritka, hetenként, vagy akár havonta is már sok volna. A nagymisék mefelelők a szerzetesi templomokban, de a tulsufolt plébánia-templomokban nem. Természetesen a Szent Aldozat és egyéb ritusok jobb megértése szükséges, de azért nem kell ragaszkodni az aktív részvételhez. Tisztelni kell Isten gyermekeinek szabadságát. Hivatkozás történt a Szentatya „Mediator Dei“ kezdetű enciklikájára is, amely szintén az egyéni szabadság tiszteletben tartása mellett ajánl különféle módokat a misehallgatásra. Sokan nem tartották sem könnyűnek,

sem lelkileg üdvösnek, ha a hívek a misén csupán csak a liturgikus imák mondására szorítkoznak. Általában tényként megállapították, hogy az irországi hívek jobban szeretik a passzívabb szerepet, nem szívesen mondják hangosan a közös imákat sem. Papjuk iránti nagylelkű szeretetükben első sorban az isteni misztériumok kiszolgáltatóját tisztelik a szemléyében, és szívesen hagyják rá az imákat külső megnyilvánulásait.

Ezeket a szempontokat fejtegette ki Toner, O. P. is az „Esti ájtatosságok” című előadásában. Szerinte esti ájtatosságaink a rózsafüzér, a szentbeszéd és a szentségi áldás egyhangú ismétlődéséből állnak, és nem valami sűrűn látogatottak. Számos gyakorlati javaslata volt arra vonatkozóan, hogy a rózsafüzér nyilvános elmondását szorosabb kapcsolatba hozzák az egyházi ünnepekkel és időszakokkal; falusi plébániákon a rogációk litániáit és körmeneteit meg lehetne este tartani... A szentírásmagyarázatokkal kapcsolatosan arra figyelmeztetett, hogy egy olyan istentisztelet, mely hosszadalmas szentírási felolvasást foglal magában, nem fogja megnyerni a nép tetszését, melyet mindig nagyon érdekel a szónok egyénisége. — Nem tartja indokoltnak, hogy az esti ájtatosságokon megszüntesse a helybeli jó egyházi énekek éneklését. A hallgatóság ebben nagy részt egyet értett vele, s különösen nagy volt a felzúdulás, mikor szóba került Szent Patrik himnuszának elhagyása.

A konferencia legértékesebb előadását Placid Murray, O. S. B. tartotta „A mise kánonja” címmel. A kánon mélyreható elemzését és fordítását, s a mise modern teóriájának mesteri kivonatát adta Bernard Botte és Christine Mohrmann „L'Ordinaire de la Messe” című munkája alapján.

Az ir liturgikus konferenciáról szóló ismertetés írója a következő jellemző szavakkal zárja beszámolóját: „A közönség nagyon hálás volt; hiszen aki nem ismeri liturgikus hagyományainkat, felületesen ismeri az ir katolicizmust. A konferencia mégis hasznos viták színtere volt arról, hogy a pasztorációnk hogyan teheti gazdagabbá a hagyományos módszereket. Az élénk eszmecsere nemcsak tulajdonképpen tárgyáért volt értékes, hanem főként azokért a gondolatokért, amelyeket támasztott.”

GYERMEKKÓRUS, amely gyermek-zenekar dallamosságából táplálkozik? Kis szólóénekesek, akik könnyekig meghatják a közönséget? Tizenötéves koncertmesterek, akik merész virtuózistással birkóznak meg Händel futamaival? Tíz-húsz évvel ezelőtt mosolyogtak volna ezen a „csodálatos” eszmén. S ezt az utopisztikusnak tűnő tervet mégis megvalósította Tamás G. Alajos, amikor 1949. egyik zimankós téli napján összeválogatta egy iskola legcsintalanabb diákjait.

— Aki sokat rakoncátlankodik, az általában a hangjával is túlszaz a többieknek — mondja. — Ebből indultam ki; s mennyire nem csalódtam, azt az a tény bizonyítja, hogy ugyanannak az évnek májusában már nagy sikerrel előadtuk Sztravinszki miséjét. A nyilvános szereplés előtt tartott sajtóbemutatón Klemperer is meghallgatta a gyermekeket, s dicséretével még ma is elégedett lehetnék. Pedig ekkor még nem volt meg a gyermekzenekar, amely a kórus igazi érdekességét adja.

— Hogy jött arra a gondolatra, hogy önálló zenekart is szervez?

— Az első lépések után már csak olyanokkal bővítettem ki a kórust, akiknek bizonyos hangszeres előképzettségük volt. Ezeknek a tudása egy idő múlva annyira gyarapodott, hogy megalakulhatott a huszonkét tagból álló zenekar. Az énekkarral párosult gyermek-zenekar már csak azért is érdekes, mert mint ilyen, egyetlen a világon.

— Mikor például a Budapesti Kórus egy-egy új hangversenyének plakátja megjelenik, az emberek mindig érdeklődéssel állnak meg előtte s olvassák a neveket: Cherubini ..... Palestrina ..... Händel ..... Mozart ..... Kodály ..... Bartók ..... — a preklasszikus zenétől a legmodernebbekig ívelnek ezek a műsorok. A gyerekek repertoárja is ilyen gazdag?

— Bizony egy-egy hangversenyünk összeállítására komoly gondot okoz. Egyik célunk: mindig ízelítőt adni abból, mit is tudnak a gyerekek. Ahogy múlnak az évek, egyre többet tanulnak, s egyre nagyobb lesz a választékunk, tehát egyre nagyobb kérdés, hogy mit is válasszunk ki belőle. Csak néhány nevet sorolok föl mutatónak: Cherubini, Palestrina, Lassus, Menegali, Händel, Mozart, Haydn, Césár Franck, Rossini, s mai magyar zeneszerzők: Kodály, Harmath Artur, Bárdos Lajos ... A gyerekek egyik kedvence Chiang-Wen-Yeh kínai miséje. Amikor először előadták, annyira fellelkedtek a sikeren, hogy valóságban követeltek valami új kínai művet. Ma már az „Üdvözlégy“ szövegét is tudják kínai nyelven. Csupán egyetlen fájó pontunk van: a gregorián. Ezt csak ritkán tudunk énekelni, mert a legkisebbek még nem bírják el a könyvet, amelyből énekelhetnének.

— Hány esztendősek általában a kórus tagjai ?

— A legkisebb szólista hét éves. A legidősebb első gimnazista. (Amiből látható, hogy ennek a kórusnak sem lehetnek gondjai az „utánpótlás“ miatt).

— Hogyan tanítja a kicsiket ? Hogyan a nagyobbakat ?

— Valamennyien szolmizálva tanulnak. A nehezebb részeket többször ismétljük, addig, míg teljesen kifogástalan nem lesz.

— Nem unják meg a gyerekek a visszatérő dallamokat ?

— Mindig ugyanazzal a lelkesedéssel és áhítatos átéléssel énekelnek. Ez az átélés teszi, hogy a gyengébbek is teljesértékű tagjaivá válnak a kórusnak.

— Szóval vannak „jobb“ énekesek és „kiemelkedő“ zenészek ?

— Meggyőződésem, hogy egyik-másik egy-két évtized múlva hazánk jőnevű művésze lesz.

S vajjon hogyan vélekednek erről az érdekeltek ? Megkérdeztem néhányat a legtehetségesebbek közül. Egyhangúan így válaszoltak: „Nem akarok énekes lenni“.

Pedig hát a maguk módján máris azok; s hogy igazán jó énekesek, azt szóló-szerepléseik is bizonyítják.

— Mi mind benne élünk a zenében. Érezzük magunkban éltető lendületét, és ha látjuk a közönség meghatottságtól könnyes szemét, az csak arra biztat, hogy még teljesebb odaadással énekeljünk — mondja egyikük a felnőtt ember érett komolyságával, de szemében mély, tiszta gyermeki ragyogással. Ezt a komolyságot a legtöbb kórustagnál megfigyelhetjük. Gyermeki jókedvüket, kedves vidámságukat mindannyian megőrizték, de ezzel valahogyan az átszellemült ember áhítata párosul náluk.

Arról, mennyire szeretik a „munkájukat“, az éneklést, a kórust, Tamás Alajos a következő kis történetet meséli el mosolyogva:

Volt a kórusban egy különösen csintalan kislány. Szép szó, intelem, fedés nem használt. Végül „kenyértörsre“ került a dolog. Egyik „rém-tette“ után a karnagy elébe állt és szigorúan kijelentette: „Barátocskám, ebből elég volt, te csak zavarod a munkánkat, legjobb lesz, ha szeded szépen a sátorfádat“. A kis „bűnös“ elkomorlyodott; szótlánul leült és jó ke-

nényen megmarkolta a szék ülökéjét. „Lojzi bácsi“ várt egy ideig, aztán megsürgette: „Nos, még mindig itt vagy?“ Mire a delikvens, konokul a székre kapaszkodva: „Én magamtól nem megyek, de ha ezzel a székkal együtt ki tetszik dobni“...

Nem dobták ki. S azóta csak annál buzgóbban, boldogabban énekel.

Befejezésül terveik felől kérdezem meg Tamás Alajost.

— Szeretnénk szélesíteni repertoárunkat, hogy minél több örömet és gyönyörűséget szerezzünk a közönségnek.

Eddig is nagyon-nagyon sok örömet és művészi élvezetet nyújtottak, s a közönség szívébe is zárta a Kapisztrán Gyermekkorúst és Gyermekzenekart. Létrehozójának, vezetőjének pedig legszebb dicsérete egy-egy hangversenyük, s az az öröm, áhítat és szeretet, amely előadók és hallgatók szemében egyaránt ott ragyog. (R. L.)

ISTVANFFY MIKLÓS MAGYAR TÖRTÉNETE MINT NEMZETKÖZI JOGI KÜTFŐ. A magyarországi török uralom megdöntésében, mint ismeretes, XI. Ince pápának (1676—1689) volt főrésze. Ő hozta létre Lipót császár és Szobieszki János lengyel király szövetségét, ami nélkül szó sem lehetett volna Bécs felmentéséről. (1683. szeptember 12.) Ugyancsak ő kovácsolta össze a szent ligát: Ausztria, Lengyelország, Velence és a Szentzék szövetségét, ami viszont a háború továbbfolytatásának és Buda visszavívásának (1686. szeptember 2.) volt elengedhetetlen előfeltétele. Azután ő tartóztatta állandóan XIV. Lajos francia királyt, nehogy közben hátába támadjon a török ellen hadakozó császárnak. Másrészt ő lelkesítette a német fejedelmeket és az európai nemzeteket, hogy minél nagyobb számmal csatlakozzanak a kereszténység közös ellensége ellen vívott harchoz. De még itt sem állott meg: a háború politikai és erkölcsi feltételeinek előteremtése mellett készségesen vállalta az anyagi eszközzeiről való gondoskodást is. És ezen a téren is óriási munkát végzett. Bizvást mondhatjuk, hogy segítséget nélkül a császár és a lengyel király egy hónapig sem tudta volna működésben tartani a háborús gépezetet. Őmaga szigorú aszkéta módjára élt, de a felszabadító háború céljaira mindig tudott pénzt előteremteni.

A nagy pápa mindeme sokirányú elfoglaltságában legfőbb támasza, valóságos jobbkeze Buonvisi Ferenc bécsi nuncius volt. A gigászi vállalkozás gyakorlati kivitelének terhe jóformán egészen az ő vállára nehezedett. Egyszerre százféle dologgal kellett bajlódnia. Az önállótlan s ezért könnyen befolyásolható császárban neki kellett a lelket tartania, perfid, sokszor egyenesen rosszakaratú minisztereivel szemben neki kellett az erélyt és a következetességet képviselni, amint hogy a mindenéből kismizett magyarság elemi jogainak visszaadását is neki kellett kiharcolnia. És ő nem fáradt bele a munkába. Nap-nap után tárgyalt, tanácsokat osztott, jelentéseket készített, hadi terveket dolgozott ki, zsoldosokat toborzott, tábortábori kórházakat szerelt fel: egyszóval mindenben rajta pihentette tekintetét, ami csak legtávolabbról is összefüggött a felszabadító háború ügyével.

De bármily lázasan dolgozott Buonvisi nuncius, egy bajon a megfelelő partnerek hiányán nem tudott segíteni. A bécsi udvarban csupa törpék nyüzsögtek körülötte, akik sok esetben inkább ártottak, mint használtak az ügynek. Még a főkatonák közt is minduntalan békíteni kellett. Miksa Emánuel, a fiatal bajor választó fejedelem, mint a császár veje, sehogyan sem akarta alárendelni magát Károly lotharingiai her-

cegnek, Lajos badeni herceget pedig egyenesen nagybátyja, a haditanács elnöke ingerelte a saját ajánlatára kinevezett fővezér ellen.

De a bécsi udvar mellett a szövetség másik tartó oszlopával, a lengyel királlyal is sok vesződsége volt a derék nunciussnak. Szobieszki János általában keveset váltott be azokból a reményekből, melyeket megválasztásához fűztek. Mint a csaták félelmetes oroszlánja jött és mint király a cselszövények és megalkuvások terére lépett. A francia követi jelentések tehetetlen és tunya, papucskormány alatt álló és olcsó pénzen megvásárolható embernek rajzolták. Ez a jellemzés kétségtelenül kelletlenül sötétebb színeket használ, de annyi bizonyos, hogy János király sokkal rosszabb volt politikusnak, mint katonának. Francia felesége révén korán a francia király hálójába került és ebből nem tudott többé szabadulni.

A császár iránti szövetségi hűséget egészen önkényesen értelmezte és majd a törökkel való megbékélés gondolatával, majd meg olyan hódítások tervével hozakodott elő, melyek homlokegyenest ellenkeztek a szövetség szellemével. Az 1685. évre például Erdély és Havasalföld meghódítását tűzte ki célul. Buonvisi megdöbbenéssel értesült tervéről, mely megvalósulása esetén nemcsak szétválasztotta, hanem egyenesen szembeállította volna egymással a szövetségeseket. Hiszen Erdélyt a magyar közvélemény mindig a magyar királyság szerves tartozékának érezte. Mivel azonban nyílt ellenmondással nem akarta maga ellen ingerelni a királyt, azt a közvetítő indítványt tette, hogy a két tartományt helyezték közös protektorátus alá. Példaként Istvánffy Miklós magyar történetére hivatkozott, melyben azt olvasta, hogy Nagy István moldvai vajda (1457—1504) a XVI. század elején II. Ulászló magyar és Zsigmond lengyel király közös protektorátusa alá adta magát, de a magyar korona jogigényeinek kifejezett fenntartásával. A figyelmeztetés használt. János király némi húzódozás után elállott tervétől. De csak egy időre. 1685 végén már megint Erdély, Havasalföld és Moldva meghódítására kezdett célozgatni. Arra hivatkozott, hogy a három tartomány olyan régen kikerült a magyar korona főhatósága alól, hogy most már bizvást szabad prédának tekinthetők. Hogy a francia király figyelmét is felkeltse az ügy iránt, kész tervnek igyekezett odaállítani, hogy a császárnak a három tartomány meghódítása után első dolga lesz kedvező békét kötni a portával és utána egész erejével Nyugat ellen fordulni.

Szerencsére a tervezetgetés megint csak szappanbuboréknak bizonyult. De megint csak átmeneti időre. János király kevéssel Buda ostromának megkezdése előtt újból Havasalföld és Moldva meghódításának tervét kezdte pedzeni. A nuncius azonban most sem hagyta annyiban a dolgot. Kedvelt trójából, Istvánffyból, akit Bonfini után a legmegbízhatóbb magyar történetírónak tartott — e sattissimo scrittore delle cose d'Ungheria doppo il Buonfini — kimutatta, hogy Havasalföldre sohasem tartottak igényt a lengyelek. Mikor pedig később a lengyel Croner Márton krónikájára való hivatkozással arra utaltak előtte, hogy a havasalföldiek egyszer mégis meghódítottak a lengyel király előtt, azzal vágott vissza, hogy ezt csak Magyarországnak tartozó hűbéres kötelezettségük megsértésével teheték. Ezzel le is zárult az ügy.

Mint látjuk, nem valami világrengető eseményről van szó. És mégis sokat mond nekünk a kis eset. Mert ha többet nem, annyit mindenesetre látunk belőle, hogy a XVII. századi pápai diplomácia legkiemelkedőbb egyénisége és egyben Magyarország felszabadításának a pápa után főeszközlelje, alapvető kérdésekben fenntartás nélkül a magyar közjog álláspontjára helyezkedett, mint ahogyan belpolitikai kérdésekben is min-

dlg kész volt a magyarság érdekeiért sikra szállani. De látjuk azt is, hogy feladatát nem vette könnyen: állításainak igazolására beható tanulmányoktól sem riadt vissza. Bibliikus, klasszikus és profán történeti hivatkozások fölös számmal fordulnak elő leveleiben. Külön öröm számunkra, hogy a magyar álláspontot magyar szerző állításával támasztja alá. — bg —

AZ OLVASÓ NAPLÓJA. Verseskönyvek gyülekeznek az olvasó asztalán; bizonyára érthető, hogy amikor beszámol róluk, azzal kezd, ami talán valamennyi közt a legkedvesebb öröm volt számára: fiatal költő első kötetével, amelyre igen-igen érdemes fölfigyelni. *Kalász Márton* nevével már találkozhattunk egyik-másik folyóiratban; most „Hajnali szekerek” címmel jelent meg verseinek első gyűjteménye. Ahogy a formát kezeli, ahogyan a mondatai ömlenek, ahogyan egy-egy képet megformál, mindig pontosan, soha a „kezdő” túlzásában nem esve, ahogyan versről verse a művészet merész, szép egyensúlyát megalósítja, s ahogyan mindig „mond” valamit, de azt mindig úgy mondja, ahogyan versben kell: a vers egészével, valamennyi tényezőjének harmóniájával, sosem verstől-idegenül, kívülről belebeszélve a versbe: — ez mind arra vall, hogy a „Hajnali szekerek”-kel olyan költő tette le a névjegyet, akinek meg kell jegyeznünk, máris számon kell tartanunk a jók közt a nevét. Egyáltalán nem határsról van szó, csak alkati rokonságról: egy árnyalattal kevésbé a „földalatti harc” hangnemében, egy árnyalattal a természethez, a világ szép „látványához” közelebb — mintha a „Trapéz és korlát” Pilinszkyjének fiatalabb testvére szólalt volna meg. Például a kitűnő, erősen megformált „Nyári zivatal”-ban, a „Mosoly”-ban, a „Búcsú”-ban... Harmincyolc vers van a kis kötetben. Harmincyolc jó, szép, erős vers. „Selejt” nincs benne. S ez nagy szó első kötetnél; nincs hanggróba, gikszer, melléfogás. *Kalász Márton* biztos hangvételű, szilárd izlésű költő. Értéke mai líránknak.

Váci Mihálynak is első kötete az „Ereszalja”. Egy kis utószóból megtudjuk, hogy a költő harminckét éves, súlyos, halálos betegséggel küzdött sokáig, s abból csak 1949 nyarának végén lábolt ki. Világa a Nyír-ség, az a pergő „halk homok”, melyet a kötet első, *Juhász Gyulához* írt verse említ. Ez, meg a „Bodzafa” talán a legjobbak a kötetben; ez az utóbbi erős, levegős vers, itt nemcsak a témában, nemcsak a szavakban, „programszerűen”, hanem magában a hangvételben, a vers „lelkében” érezni, hogy most, itt valóban „életünk nagy dolgairól” szól, az élmény s egy szerencsés ihlet forróságával. Ez a vers mutatja igazán, hogy „mit tud” *Váci Mihály*. Mondjuk meg mingyárt azt is: mintha nem volna elég éber, kemény izlése, elutasítani magától olyan témákat, képeket, megoldásokat, amelyek nem valami szerencsések. Ír a falusi-tanyai bábáról, rendben van, de a vers vége kész chanson-giccs: „Minden szívszorító időben, — hívták szüléshez, temetőbe — de jaj! sohasem hívták őt meg — esküvőre s keresztelőre!” Végtére ezt is meg lehetne írni, csak hogy más-kép, keményebben, szentimentális hang nélkül! Egy másik példa: ki nevezhetné szerencsésnek az ilyen sorokat-képeket, mint: „Csendesesen, némán mossa tenyerét — mocrszolgatott kicsiny szívét darabba — törve, mársós könnyeivel szegény”; vagy: „s mellén mint induló hegyomlás, lassan, — robajjal gördül el a férfiszív”? Képei nem mindig tiszták, olykor erőltetettek, bizarrak („hajszalerek görcsös ajkán”), versmondatai olykor nehézkesek „kigyomlálatlanok”, és nyelvilag sem mindig eléggé korrekt

(érjél, lekések, kiáltni). Kár tehetségét ilyesmivel béklyózni; kis „műgonddal“ könnyebben, lendületesebben szállana, a „Bodzafa“ szintjén, s nem olyan fél-gyalogosan, mint verseiben többnyire: hogy egy-egy nehézséggel maga töri meg a lendületét. Ő maga bizonyítja, hogy tehetőség többre kötelezné, a „Két szárny“-ban például, vagy egy-egy ilyen sorpárban, strófában, mint: „Minden igaz szót megfontolva érlel — s csendesen mond ki az emberiség“; vagy jégverés miatt az ország kenyérét féltő munkás-apjáról: „Csak ennyit írsz! Országos aggdóadás — észrevétlen, nem érzi senki meg, — mint nem érezzük, dobbanjon akárhogy, — nagy munka közben verni a szívet“; vagy az „Új bor“ utolsó szakaszában, ahol ez az újbor az új élet: „S mint ha apánk büszkén kínálja — kis pohárral zavaros új borát; — csípős még, elhúzza a szánkat, — de feltartjuk a napsugárnak, — s dicséjünk érő mámorát“.

„Bóbita“ a címe *Weöres Sándor* kötetnyi gyermekversének; *Hincz Gyula* rajzai díszítik a kötetet — költőiek, mesteriek, méltók *Weöres Sándor* „nagy“ verseihez. Mert ezek a gyerekversek „kispajtásoknak“ írt kis költemények igénytelenségükben olykor igen „nagyok“. Nem mind, s ez természetes; vannak köztük épkezláb, jól megcsinált, de végeredményben nem jelentős darabok. Hanem ami kiemelkedő, az remek! Mihez hasonlítsam őket? Gyémántok? ékkövek? Nem — melegebbek, lengébbek, röppenőbbek. Talán azt mondhatnám: a sikerültek — egy-egy Debussy-prelúd, versben. Az önfeledt (de azért magát nagyon is ellenőrző, nagyon is tudatos) nyelvi játék, a ritmus, a hangzás öröme ragadja el bennük az olvasót; s amellett az ötlet, a költészetben, a nyelvben, a költészetnek ebben az alapanyagában élő és megnyilatkozó gyöngédség, humor... Hadd soroljak föl egy sereg címet: mind remeklés a maga nemében, ha másban nem, a nyelv „húsának“ az izlelésében, mint a „Regélő“ (a „rántotta“ — tojásrántotta és rántani humoros variációjátéka); a humorban, mint a „Pletykázó asszonyok“ — vagy az „Ibolyavirág“, „Ha a világ rigó lenne“ „Liba pék“, „Arany ágon“, „A tündér“, „Galagonya“, „Haragosi“, „Kutya-tár“... — minek folytassam? Boldog lehet minden gyerek, ha a magyar nyelv gyönyörű ízét, magánhangzóinak édes dallamát, mássalhangzóink hangszíneit ezeken a ragyogó nyelvi-költői bravúrokon izlelgeti, tanulgatja; s boldog minden szülő, hogy selypítő együgyűségek helyett ilyen verseken nevelheti nyelvünk értésére, szeretetére, tudására a gyereket!

Nemes Nagy Ágnes lefordította a francia irodalom egyik klasszikus, világhíres remekét, *Corneille* verses drámáját, a „Cid“-et. Kezdjük a fordítással: kitűnő. *Corneille* nyelve feszes, fegyvelmezetten patétikus, tele szentenciózus sorpárokkal, két rímbe „örökérvényűen“ belefoglalt sarkigazságokkal, aztán tirádákkal, ódai monológokkal, majd megint kurta dialógusok kardvillogatásával — egyszóval *Corneille*-t fordítani nem könnyű. *Nemes Nagy Ágnes*nél a feladat nehézségéből semmit nem érezni; ez egyszerűen magyarul szóló *Corneille*; azt, ami a *par excellence* *corneille*-i, úgyszólván hiánytalanul átmentette magyarrá. Igazi „újra-költés“ a munkája, s hogy milyen értés, átélés és „ihlet“ műve, azt sejteti a rövid, tömör, kitűnő utószó; — ez a fordítás azért olyan jó, mert a fordító tudta, mit fordít. — S maga a mű, a „Cid“? Szép, nagyszerű, költői — sorolhatnám tovább a közhelyeket; megtalálhatók minden irodalomtörténetben, hát minek sorolnám? A „Cid“-et minden művelt olvasónak el kell olvasnia, ha már egyszer magyarul olvasható. De maga ez a *corneille*-i világ... A tragikus helyzet mértani pontossággal föl van állítva. „Adva van“ két apa, az egyiknek a fia szereti a másiknak a

lányát; de az egyik megsérti a másikat becsületében, s a fiú, megtorolva az agg apján esett sérelmet, megöli szerelmének apját. A Don Diego arcán elcsattanó pofon megindítja az *honneur, devoir, vertu* corneille-i gépezetét, amely egy-kettőre kiragad bennünket minden emberi értelem, józanság, pszichológia világából egy másik világba, ahol már csak egy fantomszerű, egy bálványyszerű „feladat“, „kötelesség“ fiktív törvényei uralkodnak. A megölt Don Gormas lánya, Xiména halálának szereti Rodrigót, de „kötelessége“, hogy üldözze és halálát követelje; s amikor már mindenki mindenkinek megbocsájtott s kiderült, hogy Rodrigó a világ legnagyobb hőse, Xiména még mindig eszelős makacssággal ragaszkodik „kötelességehez“, ahhoz, hogy szegény Rodrigót megbüntesse. Miért? Corneille új meg új kalodákba szorítja hőseit, hogy annál hősbeknek tűnhessenek föl; nyomról-nyomra követhetni a darabban, ahogy Xiména, Rodrigó, az Infánsnő sorra négyzetre, köbre, negyedik, ötödik hatványra emelik magukat, a maguk hősiességét — s hol vagyunk már az emberitől? a lélektani hiteltől? Ahogy Nemes Nagy Ágnes írja: majd harmincegynéhány év múlva, Racine-nal az is megjön... De most, egyelőre? Don Diego a fiát keresi — a fiát, aki párbajban megölte menyasszonyjelöltje apját, aki ezzel elvesztette menyasszonyát, akinek nyilván össze van törve-zúzva a szíve; keresi, nem találja, s joggal föltelelezheti, hogy baja esett, elfogták, tán ki is végezték (hiszen a párbaj bűn, tilos); — most, végre, belebotlik! Talán a szívére öleli, egy meghitt, meleg, szívből-szakadt szóval? Dehogy! Megdicséri, amiért „Nyomban úgy haladsz, hogy ez a vakmerőség — Benned támasztja fel fajtánk megannyi hőseit“; mert hát „a becsület nekem több, mint a lét“ — s milyen becsület? ez a csupagóg, eszelős *honneur*, amely csak hajszozná, hajszozná a szerencsétlen hős Rodrigót párbajról párbajra, mint egy gladiátort. Apa ez? Vagy: Xiména beleegyezik, hogy egy Sancho nevű lovag megvívjon Rodrigóval, az ő bosszújáért; így kívánja a „kötelesség“ — s ha Sancho győz, elnyeri a kezét is. De hogyan győzne a tapasztalatlan Sancho a világhős Cid ellen? Xiména különben is titkon Cidnek „drukkol“, hiszen szereti. Mi hát ez a Xiména, aki egy jámbor, fiatal lovagot egyszerűen odalök Cid kardja elé a halálba, a biztos pusztulásba — s így, ilyen szinte cinikus módon? — szívtelen bestia? szörnyeteg? démon? Egyik sem; csak Corneille naív egy kicsit. Különben is, valahol a hősiesség-kötelesség-becsület tizedik hatványán végül szerencsésen megoldódik minden.

Ne is legyünk hát túl igényesek — már ami a lélektant illeti — Corneille-jal szemben. A „Cid“ különben is Corneille „romantikája“. Az igazi, az érett, a nagy remekmű mégiscsak az „Horace“ — bár olvashatnánk azt is magyarul!

Száz éve volt tavaly, hogy a belgák nemzeti költője, *Verhaeren* született; az évfordulót a magyar irodalom egy gyűjteményes *Verhaeren*-kötetel ünnepelte meg; *Gyergyai Albert* írt eléje bevezető tanulmányt — tanulmányt, mely legkitűnőbb esszéink egyike. Maga a fordítás több nemzedék közös műve: Peterdi Andortól Kosztolányin át legújabb fordítóinkig, akiknek félig-meddig bemutatkozója is ez a kötet. A századvégi költészettel valahogyan úgy van az ember, hogy egy kicsit „furcsának“ érzi, egy kicsit *démodé*nak; egy Hugo, egy Lamartine (hogy a tizenhatodik századról ne is beszéljünk) mintha közelebb volna hozzánk, mint (Rimbaud, Mallarmé, és részben Verlaine kivételével) az, ami közvetlenül Apollinaire meg Valéry előtt volt, (és ugyanígy német példákra is hivatkozhatnánk). Tagadhatatlan, hogy *Verhaeren*ban is érezni itt-ott ilyen „muzeális“ ízt, különösen ott, ahol ő is „szimbolista“. De minden „kor-

szerúsége“ mellett is van saját hangja, saját légköre, saját világa — nyersebb, férfiasabb, élesebb világítású, mint ahogyan Kosztolányi a maga szűrőjén átszűrte (mert Kosztolányi elsősorban arra rezonált benne, ami Verhaerenban alkonyatias volt, ami a „Négy fal között“ meg az „Őszi koncert“ és a „Kártya“ költőjéhez szót). Nem az a költő, akit az eszközökkel való mesteri takarékoskodás példájával lehet idézni, de kétségtelen: hogy van benne valami nagy, kora fölé emelkedő, és főként két területen: ott, ahol a sajátos belga táj hangulatát, lényegét adja vissza, és ott, ahol a munka, a munkások, a kialakuló modern civilizáció költője.

Jóleső öröm minden verskedvelő magyar olvasónak: megjelent végre a nagy orosz költő, *Jeszenyin* verseinek első magyar gyűjteménye. A bevezetésben *Köllő Miklós* tájékoztat Jeszenyin életéről és helyéről az orosz irodalomban. Ahogy a verseit olvassuk, minduntalan Petőfi jut eszünkbe: hasonló heves szeretete a szülőföldnek, hasonló közvetlenség, hasonló naívság a szó esztétikai értelmében, hasonló költői realizmus is — az a tündéri realizmus, amely az egyszerű, közös, köznapi valóságban látja meg, abból szökkenti elénk a benne rejlő tündérit, tündérszépet — s épp ezért oly melegen, szívérványosan emberit; az a tündéri realizmus, amely csak a költészet kivételes mesebeli-királyfiainak jutott osztályrészül: Petőfinek, Jeszenyinnek, s a maga módján és hangján *József Attilának*... Olvassuk csak: „Karcú kezed, fehér hattyúpár, -- motoz hajam sűrű erdejében“ (egy találomra kikapott sorpár, épp csak ahogy a könyvet kinyitom, egy a száz meg száz közül); hallatára kiben nem derengenek föl Petőfi hasonló tündéri s mégis oly természetes szívérványló képei? Vannak ilyen titkos rokonságok az irodalomban. A magyar olvasó fülében azért kell ismerősen, meghittten csengenie Jeszenyin szavának; ezért fogja ezt a nagy költőt hamarosan megszeretni mindenké, aki szereti.

„A virágok hatalma“ a címe *Juhász Ferenc* legújabb kötetének. Versei valóban egy „látomásokkal áldott élet“ vallomásai, s mintha valami ősködből, őskáoszából szakadnának ki, többnyire vulkáni forrósággal, gejzires képzőcnél — olyan költészet, olyan költői világ ez, amelyhez hozzá kell szoknia, hozzá kell lassankint idomulnia annak, aki tájékozódni akar benne. Juhász Ferenc költőink közül ama kevesek közé tartozik, akik már hasznosították a maguk számára a szürrealizmus költői forradalmát: forradalmat, amelynek a törekvése ez volt: levetni a konvenciókat, „pulverizálni“ a hagyományos formát, megszabadítani a költészetet a rajta századok, évezredek óta zsarnokoskodó retorikától, kivívni a kép (és a képzelet) abszolút szabadságát, megragadni a „közvetlen“ életet, a pillanatnyit, születésében az élményt, tevékenysége ős-elemi mozzanataiban a képzeletet. Ilyesféle jellegű voltak: visszaállítani a Képzelet primátusát! kifejezni a gondolat valódi működését! megszabadítani a szavakat a rájuk kérgesedett konvenciótól!... — és így tovább; de arra itt igazán nem lehet terünni, hogy akárcsak vázlatosan is foglalkozzunk olyan bonyolult jelenséggel, amilyen a szürrealizmus. Egy kétségtelen: túlzásai és „svindlijei“ ellenére is hatalmas új (vagy elfelejtett) területeket hódított a költészetnek. Egyes szürrealisták utóbb szakítottak a szürrealizmussal — lehet. De *Éluard*, de *Aragon*, amikor „már nem“ szürrealista, még mindig a nagy szürrealista kaland hódításaival gazdag. A „Politikai versek“, az „Erkölcsei lecke“ már ismét humanista, már elvhűen kommunista *Éluard*-ja is!

Nem, igazán nem mehetünk bele itt a szürrealizmus máig folyó „vitéz tájába“. Sem annak nyomon követésébe, mennyi változáson, táguláson.

módosuláson ment át maga a fogalom is. Legyen elég ennyi: az új magyar lírában *Weöres Sándor* az, akit leginkább „szürrealistának“ mondhatnánk (persze a maga módján); s van új költészetünknek egy ere, egy folyama, melynek útját elsősorban *Weöres Sándor*, s utána *Juhász Ferenc* neve jelzi.

Persze a szürrealizmusnak (és most már mint gyűjtőnevet használom a szót) rengeteg veszélye van. Ha egy virágot *leírok*, ott van ellenőrzőmnek, ott van mintegy formai elvnek, fegyvelmezőnek számomra a virág, amit leírtam. De ha *teremték* egy virágot (mint a szürrealista), akkor ezt a kontrollt, fegyelmet is nekem magamnak kell adnom, nincs külső támaszom, magamnak kell védekezniem az elaránytalánodás ellen: résen lennem, hogy amit teremték, „formás“ legyen. A teremtés heve, s vele szemben a teremtés ökonómikus fegyelve (ami *Éluard* szürrealista verseiben sokszor olyan csodálatos): e két pólus közti feszültség a szürrealizmus egész dinamikája.

Az az érzésem: *Juhász Ferenc*nél a kontroll nem mindig elég szigorú. Nagysodró hosszú versei néha mintha túlhoszúak volnának; a vers sodra egy bizonyos ponton túl mintha már csak *halmozna*, ahelyett hogy *teremtene*, mint például éppen a címadó „Virágok hatalmá“-ban, s még inkább „A mindenség szerelmé“-ben — itt az a veszély fenyegeti, érzésem szerint, hogy belerokad a saját modorába. Nem így „A halottak eposza“ ciklusban; ennek mind a négy verse valóban „nagy“ vers: „A halottak eposza“ két-menetű haláltánca (és különösen „az igazi seregé“) nagyszerű, a „Krisztus lépesméze“ pedig a modern magyar líra egyik legnagyobb teljesítménye, Apollinaire „Égőv“-jére emlékeztető remeklés.

Hadd idézzem befejezésül a francia *Francis Ponge* szavait. Ez a költő, aki nem akar költő lenni, csak „tudós“, kísérletező, fák, virágok, rovarok objektív megfigyelője, azt írta „A fenyőerdőkről szóló jegyzőkönyv“-ben: a benne rögzített kísérletet „nem a fenyőerdők érdekében végeztem, hanem a szellem érdekében, mely nyerhet benne némi tanulságot, megragadhat általa némi erkölcsi és logikai titkot“. — Tévedek, amikor úgy érzem, hogy *Juhász Ferenc* egy kicsit rabja lett a saját látomásai világának (már *Dózsa*-eposzában, a „Tékozló ország“-ban is), s hogy az ő „jegyzőkönyve“ olykor már nem az ember (vagy a szellem) érdekében való, hanem „a fenyő érdekében“ — azaz kissé öncélú lett? S hogy tündöklő kristályaival, fémjeivel, ásványaival és csillagzataival, egész kozmoszával várja, hogy megszülessék benne (abból a mély, nagy, megható, megrendítő fájdalomból talán, amiről a „Krisztus lépesméze“ vall) az ember, s gyarmatosítsa, kezében a mérték és arány orfeuszi varázs-szerszámával? (*)

BOGÁR IMRE BALLADÁJA. Magyar népünk lelkiségének igen fontos megnyilatkozása a népköltészet. Erkölcsi felfogása, hite, élete tükröződik a magaköltötte versekben, különösen pedig a balladákban. Minden népballada erkölcsi itélet, mely a költészet eszközeivel lép nyilvánosságra egy vagy több lélek mélyéből, és az egész közösség, vagy annak kisebb-nagyobb csoportja magáénak vallja.

Népballadák az ország minden részében születtek, Székelyországban éppúgy, mint az Alföldön. Legutolsók talán a betyárvilág balladái a múlt századból, ezek óta valódi szép népballadát nem is igen ismerünk. Ezek a betyárballadák egyáltalán nem a romantika színes történetei. Tragédiák ezek, amelyeket a magyar nép dalban kívánt elmondani. Legtöbbször nagyon józanul és egészséges érzéssel látják és mondják el a betyársorsot.

Legutolsó balladánk közé tartozik Bogár Imre balladája is. Művészi egysége és szerkezete miatt a legkiválóbbak közé sorolhatjuk. Alábbi szövegét, amely úgy gondoljuk, a legegységesebbnek és legteljesebbnek mondható az eddig közölt Bogár Imre balladák között, Piroska Julianna, 82 éves öreg néni adta elő Kiskunhalason, 1948-ban.

Bogár Imre vagyok
Csongrádon lakok,
A kis magyar hazám körül
Híres betyár vagyok

Zavaros a Tisza,
Nem akar higgadni,
Az a híres Bogár Imre
Altal akar menni.

Altal akar menni,
Ókröt akar lopni,
Azt a híres Duli Márit
El akarja vőnni.
Kocsmárosné, hajja,
Kocsmárosné, hajja,

Kocsmárosné, hajja,
Van-e söre, bora.
Van énnékem söröm, borom,
De nem betyár számára.

Nem vagyunk betyárok,
Csak rablózsványok,
Az urakat megállaitjuk,
Zsidókat raboljuk.

Láncot a zsványinak
Kézire, lábára!
Duli Mária Bogár Imrét
De hiába várja.

Nézz ki Mária, Nézz ki
Ablakod firhangján,
Most késérik Bogár Imrét
Aranyszín paripán.

Arany a kantárja,
Ezüst a zablája,
Az a híres Bogár Imre
Annak a gazdája.

Harangoznak délre,
De nem az ebédre,
Most késérik Bogár Imrét
A vesztő helyére.

Harangoznak délre,
Féltizenkettőre,
Hóhér mondja: Bogár Imre
Lépjén fel a székre.

Föllépett a székre,
Föltekint az égre:
Hej, Istenem, sok rablásim
Most jutnak eszembe.

Kiupadt a Tisza,
Csak a sara maradt,
Meghalt már a Bogár Imre,
Csak a híre maradt.

(C s a n á d B é l a)

AZ ANGLIKÁNOK VISSZATÉRÉSÉNEK KÉRDÉSE napjainkban aktuális és méltán számíthat a katolikus hívek érdeklődésére.

Az első kopogtatás Róma kapuján már több mint száz éve hangzott el. Kezdeményezőit ott találjuk az ősi egyetemi városban, Oxfordban. A tanárok és a lelkészek között. Törekvésük, az oxfordi mozgalom, John Keble vezetésével, aki mellé az akkor már hírneves Newmann és Pusey is társultak, írásaiban keményen bírálta a kormány irányzatát, mert az a társadalom aposztáziáját készítette elő. Ők viszont az első keresztény századok életét tanulmányozták és az ehhez való visszatérésben jelölték meg a társadalom bajainak orvosságát. A patrisztikus kor megismerésé-döbentette rá őket arra az ürre, mely a katolicizmus és az ő egyházi életük közt tátong. A mozgalom elég bátor volt ahhoz, hogy kutatásaik eredményét, terveiket nyíltan a nagyközönség elé tárja. Megkezdődött üldözésük, de ugyanakkor megnövekedett bátorságuk is. Newmann és Manning katolizált, Keble és Pusey az anglikanizmuson belül maradva, annak ritualizmus néven, szertartásaikban és vallási életükben a katolikushoz igen hasonló ágát alakították ki.

1856-ban megjelent az unios lap (*The union*). Anglikán szerkesztő mellett katolikus munkatársai is vannak. Mindjárt a kezdetben két vélemény alakult ki az egyesülés módját illetően, és ennek a két felfogásnak a harca az egész évszázad törekvéseire jellemző. Az egyik csoport a nagy tömegek együttes megtérését, vagyis az anglikanizmusnak, mint ilyennek unióját tűzte ki célul (*corporate union*), ezzel szemben a másik vélemény az egyéneknek külön-külön történő katolizálása mellett kardoskodott. A lap az előbbit szorgalmazta, amit sok angol katolikus nem vett jó néven. Vatikáni intervenciójukra, és mivel a lap, nyilván a közeledés érdekében, nem hozta elég világosan az orthodox hit tételeit, 1864-ben elítéltetett. A katolikus munkatársak kiváltak, a lap is meg a mozgalom is elszigetelődött. Ekkor kezdte el kimondani unois tevékenységét Pusey. Newmanhoz *Eirenicon* címen intézett nyílt leveleivel, ha pozitív célt nem is ért el, mégis fenntartotta a gondolatot. Pusey törekvéseinek, dogmatikai tévedései miatt, a Vatikáni Zsinat elítélése vetett véget.

1866-ban Pusey kórházba került. Itt megismeredett egy régi, vallásos anglikán család fiatal sarjával, akit szintén áthatott az unio eszméje. Találkozásuk döntő lett a fiatalember további sorsára, akit Charles Wardnak hívtak, de a történelem későbbi nevén Lord Halifaxnak ismer. Érdekesen bontakozik tovább az unio története. Halifax 1889-ben szoros barátságot köt egy francia lazaristával: Portal abbéval, akit szintén igen érdekelt az anglikán közeledés. De az abbé érdeklé az ügy tudományos oldala is. A lord adatközlései alapján egy tanulmányt közöl az anglikán papszentelésről. Véleménye szerint ezek érvénytelenek, mert az anglikánok első szentelő főpapja Parker érsek, 1559-ben már szakadár püspöktől kapta az egyházi rendet. Ezért egyrészt kétségbevonható a szentelő püspök orthodox szándéka, másrészt változtatások is történtek a szertartás folyamán. A tanulmány, melynek célja nyilvánvalóan az volt, hogy az igazi, érvényes papság hiányára rádöbentse az anglikánokat, igen nagy feltűnést keltett. Portal tovább dolgozik. A lorddal meglátogatják a yorki érseket. Itt szíves a fogadtatás. A canterburyi tartózkodó, míg a katolikus Vaughan bíboros egyenesen ellenség. Még ugyanez évben Rómában maga XIII. Leo fogadja Portalt, aki a pápát igyekszik rávenni arra, hogy írjon az anglikán érseknek. A szíves fogadtatás hírért Angliában mindenki örömmel fogadja, a bíboros kivételével. Őt nem érdekli másfajta unio, csak egyenkénti megtérés. A két barát ezután a két anglikán érsek és 11 püspök levelével megy Rómába. A pápa örömmel hallgatja beszámolójukat. 1895-ben megjelenik a pápa körlevele „*Ad Anglos*“, az angolokhoz, akik Krisztus Királyságát a hit egységében keresik. A levelet mindkét részről szinte általános öröm fogadta Angliában. „Az egység a levegőben van“, nyilatkozott a yorki érsek. Portal pedig a mindkét részről megnyilvánult bizalmat akarta megérlelni egy unios folyóirat. Majd hetilap megindításával. Még bizakodóbb lett a hangulat arra a hírre, hogy az anglikán szentelésekkel foglalkozó pápa úgy nyilatkozik azokról, hogy a katolicizmusba visszatérő anglikán papot csak „*sub condicione*“ és nem „*absolute*“ kell ujrászentelni. Ezzel mintegy kaput hagy nyitva az eredeti anglikán szentelések elfogadására. A pillanatnyi helyzetet semmi sem jellemzi jobban, mint a londoni *Times*, mikor a pápáról, mint az egység hősről cikkez, akinek mindenki, hacsak szívügye az unio, tisztelettel és hálával tartozik. Mint tavaszi bimbózásra a fagy, úgy hatott az unio ügyére, hogy Róma ismét betiltotta az unios lapokat. A rövidesen megjelent „*Apostolicae curae*“ körlevélben pedig ünnepélyesen kijelenti a pápa, hogy az anglikán szentelések teljesen hiába-

valók és semmisen. Vaughan bíboros Angliába viszi a körlevelet; Portal abbé és Halifax mindeni eddigi műve köddé foszlott. De a lord mégis a pápánál keresett vigaszt és biztatást. „Álmod az unio és nem kívánok semmit sem jobban, mint ezt“, jelenti ki a pápa. De az ő halála, majd az első világháború zürzavarai egy időre megállították az ügyet.

A béke helyreálltával anglikán részről ismét felvetődött, és megint csak a közösségben történő egység gondolata. Lambethben, 1920-ban az egész angolszász világ 252 püspökének a találkozójáról körlevelet intéztek minden keresztényhez. A dogmatikai keret, mely hivatalosan lenne egybefogni „az igazán katolikus, minden igazságot tartalmazó és minden magát katolikusnak valló hívőt“, 1. a Szentírás és a niceai hitvallás, 2. a kereszttség és az urvacora szentsége, 3. olyan papi rend, melyet az egyház és a hívek közössége emel ki. Ugyanekkor az anglikán püspökök kijelentik, hogy készek elismerni más egyházi tekintélyt is, ha az pedig őket ismeri el.

Ezek után, 1921—1926-ig zajlottak le az unios mozgalomnak sokak által fontosnak tartott próbálkozásai, a mehelni konferenciák. Portal abbé megnyerte célkitűzéseinek Mercier bíborost és későbbi utódját, Van Roey vikáriust, a canterburyi érsek pedig patrisztikusokból és liturgistákból álló bizottságot delegált. Az öt ülés közül az elsőn a két vallás eltérő egyházfogalmát, és szentségtanát vitatták. Érdekes az angol katolikusok nagy részének véleménye a tárgyalásokról. Nem tartották azokat többre tisztán akadémikus eszmecsereknél. Tisztelték ugyan a páratlan tehetségű bíborost, de beavatkozását nem vélték szerencsésnek. Kifogásolták, hogy nem ismeri az angol viszonyokat és a tárgyaló anglokatolikus erejét. Ezek végeredményben az anglikánoknak tevékeny, de mégiscsak kisebbségi része, illúzió kergetők, hiszen a *low church* és annak száznál több változata erősen kálvinista színezetű.

Az új pápának, XI. Piusnak, aki régi barátja volt a bíborosnak, személyes engedélyével kezdődött a második ülészak. Sem ez, sem a következő nem hozott lényeges eredményt. Sok bizakodás előzte meg a negyedik periodust is. A pápaság teológiája, a pápa és a püspökök viszonya volt a megbeszélések tárgya. Ekkor mondotta el Mercier a legtöbbet, mit elmondhatott. „A mi unios törekvéseink nem jelentik az anglikán egyház felszívását a latin egyházba, hanem katolikus elveknek megfelelően, és tekintetbevéve az anglikán egyház multját, a Római egyházzal való egységét“.

1926. januárjában meghalt a bíboros. Életének utolsó szép gesztusa az volt, hogy mellkeresztjét Halifax Lordnak küldte, aki, mint az egység zálogát, a szíve fölött viselte azt. Ugyanebben az évben hunyt el Portal abbé is.

Az ötödik ülészak egyedüli tárgya a zárójelentés megszerkesztése volt. Mint eredményt könyvelhették el a megegyezést az unio szükségességében, az egyetemes zsinatok által hozott dogmák elfogadásában, a nyilatkozatadás kettős gyökereinek: a Szentírásnak és Szentagyománynak elismerésében. Ugyancsak elismeri a jelentés a megegyezés nehézségét is: ez a pápaság kérdése.

Beszélik, hogy az anglikán püspökök 1948. júliusában tartott titkos konferenciájukon tárgyalták az egység lehetőségét, azonban hivatalosan semmi hír sem érkezett a Vatikánba. (*Bognár Lajos*)

Felelős kiadó: S i k S á n d o r